ҮЛ ХӨДЛӨХ ХӨРӨНГИЙГ “ГАЛЫН ОСЛЫН ЗААВАЛ ДААТГАЛ”-Д ХАМРУУЛАХ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ЗАРИМ ЖИШИГ, ГАДААДЫН ТУРШЛАГА

И.Жаргалзаяабямба, Г.Чулуун,
Ө.Мөнхтунгалаг, Г.Алтан-Оч (Ph.D)

Галын аюулгүй байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төслийн хэлэлцүүлгийн хүрээнд Даатгалын тухай хуульд “иргэн, аж ахуйн нэгжийг гал түймрийн эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор [албан журмын] даатгалд хамруулах” зохицуулалт нэмэх асуудал хөндөгдсөнтэй холбогдуулж, УИХ –ын Хууль зүйн байнгын хорооноос,

a) Галын даатгалын талаарх гадаадын улс орны эрх зүйн зохицуулалт, харьцуулалт;
b) Төсвийн байгууллагуудыг галын албан журмын даатгалд хамруулах (Байнгын хорооны албан бичигт дурдсанаар авав) асуудал; сэдвээр судалгааны захиалга ирүүлсэн.

“Судалгаа гаргуулах тухай” УИХ –ын Байнгын хорооны 2014 оны 10/8452 тоот албан бичигт хавсаргасан материалтай танилцлаа. Засгийн газрын өргөн мэдүүлсэн нэр бүхий хуулийн төслүүд, холбогдох танилцуулга, мэдээлэлд процедурын шинжтэй зарим зөрчилт байдал ажиглагдсан. Засгийн газрын 2014 оны 1/57 тоот албан бичгээр УИХ –д ирүүлсэн танилцуулга дотор Галын аюулгүй байдлын тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгатай холбогдож “Даатгалын тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт орохгүй” гэдгийг зориуд дурджээ.

* * *

Үл хөдлөх хөрөнгийг галын албан журмын даатгалд хамруулах арга боломж, гадаадын туршлага

а) Галын даатгалын талаарх ХБНГУ, Австри улсуудын эрх зүйн зохицуулалт

Галын даатгал нь ерөнхийдөө галаас үүдэлтэй хохирлыг даатгалын нөхцөлийн дагуу нөхөн төлөхийн тулд оршдог. Ингэхдээ хөдлөх болон үл хөдлөх хөрөнгө, цаашилбал галаас үүдэлтэй үйлдвэрлэл зогсолтын даатгалын үед, тасарсан орлогыг даатгадаг. Түүнээс гадна даатгалын хамгаалалт нь зайчлах болон нүүлгэн шилжүүлэх зэрэг нилээд олон төрлийн зардлын нөхөн олговрыг багтаасан байдаг.

Галын даатгал нь дэлхий дээрх хамгийн эртний даатгал бөгөөд Германы Хамбург хотын зөвлөлөөс 1676 онд анх “Хамбургийн галын касс” нэртэйгээр байгуулж байжээ. Үүний үндэс суурийг шар айргийн үйлдвэрүүдийн 1591 онд байгуулсан “Хамбургийн галын гэрээ” тавьсан гэж үздэг.

Өмнө нь галын даатгал нь албан журмын даатгал байсан. Одоо Германд албан журмын бус болсон. Гэвч Кассел хотод одоо болтол галын касс ажилладаг бөгөөд 90-ээд оны сүүлчээр орон нутгийн хадгаламжийн банкинд даатгал хэлбэрээр нэгтгэсэн байдаг. Энэ хооронд галын даатгал нь даатгалын салбарын голлох байр сууриа амь болон автомашины даатгалд алдаад байна. Ялангуяа, монополь даатгалын тогтолцоо төгсгөл болсноор, мөн холбооны зарим улсуудад оршин байгаа албан журмын даатгалын улмаас галын даатгалын ач холбогдол буурсан.

Шинэ мянганы эхэн хүртэл зандалчилал (терроризм)-аас үүдэлтэй хохирлыг галын даатгалд хамруулдаг байсан боловч 2011 оны 9 дүгээр сарын 11 -ний өдрийн үйл явдлаас хойш бүх даатгалын байгууллага энэхүү эрсдэлийг даатгалын гэрээнээсээ түр зуур хасаад байсан юм. Энэ хооронд зандалчилалын хохирлыг тусгайлан түүнд зориулсан,

төрийн оролцоо бүхий “Экстремус-Даатгал” олон нийтийн нийгэмлэг (хувьцаат компани)-т даатгуулж болно. Гэхдээ энэ нь зөвхөн аж ахуйн нэгжүүдэд хамаарах ба хувь хүн хангалттай нөхцөлөөр даатгуулах боломж хараахан бүрдээгүй.

ХБНГУ, Австри улсуудад даатгалын шимтгэлийн тодорхой хувийг галаас хамгаалах татварын байдлаар суутган авдаг. Энэхүү татварын орлогыг зөвхөн гал түймэртэй тэмцэх байгууллагыг санхүүжүүлэхэд зарцуулдаг байна.

Герман улсад галаас хамгаалах татвар нь муж (улс)-ын татварт хамаардаг бөгөөд уг татварыг галаас хамгаалах татварын тухай хуулийг үндэслэн доорх даатгалууд хийгдсэн нөхцөлд шимтгэлд нь ногдуулдаг. Үүнд:

1. Галын даатгал (галын улмаас үйлдвэрлэл зогсолтын даатгалыг оруулан)
2. Байшин барилгын болон эд хогшлын даатгал

ХБНГУ, Австри улсуудад даатгалын шимтгэлийн тодорхой хувийг галаас хамгаалах татварын байдлаар суутган авдаг. Энэхүү татварын орлогыг зөвхөн гал түймэртэй тэмцэх байгууллагыг санхүүжүүлэхэд зарцуулдаг байна.

Албан журмын татварыг зөвхөн даатгуулсан эд зүйлс нь даатгалын хураамж төлөх үед галаас хамгаалах татварын тухай хуулийн үйлчлэх хүрээнд оршин байх тохиолдолд л төлөх үүрэгтэй. Даатгуулсан эд зүйлс нь улсын дотоодод (нутаг дэвсгэр дээр) байх ёстой. Татвар төлөгч нь даатгагч байдаг. Тэрээр татварын хэмжээг өөрөө тооцоолж, татварын албанд мэдүүлэх үүрэгтэй.

Галаас хамгаалах татварын орлогыг галаас хамгаалах тухай хуулинд тодорхойлон заасан түлхүүрийн дагуу холбооны бүх улсад хуваарилдаг. Зарцуулалт нь тодорхой зорилготой бөгөөд гал түймрийн аюулаас хамгаалах үйлсэд ашигладаг. 2010.07.01-ний өдрөөс хойш доорх татварын хувь хэмжээ хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байна. Үүнд:

- Галын ба Галын улмаас үйлдвэрлэл зогсолтын даатгал: нийт татварын хувь хэмжээ 22%
  - Үүнээс даатгалын татвар 60%=13.2%
  - Үүнээс галаас хамгаалах татвар 40%=8.8%
- Орон сууцны барилгын даатгал: нийт татварын хувь хэмжээ 19%
  - Үүнээс даатгалын татвар 86%=16.34%
  - Үүнээс галаас хамгаалах татвар 14%=2.66%
- Эд хогшлын даатгал: нийт татварын хувь хэмжээ 19%
  - Үүнээс даатгалын татвар 85%=16.15%
  - Үүнээс галаас хамгаалах татвар 15%=2.85%

1994.07.01 -ний өдрөөс хойш галаас хамгаалах тухай хуулинд энэхүү өөрчлөлт орсон 2010 он хүртэл галаас хамгаалах татварын хувь хэмжээ нь даатгалын шимтгэлийн 8 хувьтай тэнцүү байсан. Энэхүү хувь хэмжээ нь галын даатгалын хувьд даатгалын шимтгэл бүхлээрээ, харин орон сууцны барилгын болон эд хогшлын даатгалын хувьд даатгалын шимтгэлийн 25 хувь ба 20 хувьтай (ингэснээр бодит татварын хэмжээ нь хураамжийн нийт дүнгийн 2хувь ба 1.6 хувьтай) тус тус тэнцүү байв.

Австри улсад галаас хамгаалах татвар нь галын даатгалын хураамжийн салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг байдаг. Түүнийг зөвхөн гал түймрийн аюулаас хамгаалах үйлсийн зорилгоор зарцуулдаг. Уг татвар нь хэдийгээр холбооны татвар боловч мужууд (улсууд)-ад шууд дамжуулан өгдөг.

Холбооны улсууд нь уг татвараар, нэг талаар галаас хамгаалах сургууль буюу улсын мэргэжлийн холбоод (төрийн бус байгууллагууд) зэрэг улсын байгууллагуудыг, нөгөөтэйгүүр, орон нутгийн гал түймрээс хамгаалах албанд зайлшгүй байх багаж,

тоног төхөөрөмжийн журмын шаардлагыг хангах зорилгоор олгодог татаасын ихэнхийг бүрдүүлэхэд зарцуулдаг. Мөн татварын орлогын зарим хэсгийг гал түймрийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх албанд зарцуулдаг

Гэвч сүүлийн үед даатгалын салбар дахь өрсөлдөөнт тэмцэл ширүүссэний улмаас татварын хураамж, түүнтэй холбоотойгоор галаас хамгаалах татварын орлогын хэмжээ эрс унаад байна. Ингэснээр галаас хамгаалах албанд олгодог татаас буурах, төлбөр барагдуулах хугацаа уртсах зэргээр бэрхшээл тулгараад байгаа билээ.

Германд, даатгалын байгууллагуудын үйл ажиллагаанд төрийн зүгээс хүчтэй хяналт тавьдаг. Даатгалын улсын хяналтын тухай бие даасан хуультай. [Холбооны Улсын] даатгалын хяналтын төв байгууллагын үндсэн үүрэг нь даатгагчийн буруугаас болж даатгуулагчийн эрх ашиг хохирохоос сэргийлэх явдал юм. Германд жишээ нь, томоохон үйлдвэрийн газрын үл хөдлөх хөрөнгийг даатгахад, талуудын хооронд байгуулах даатгалын гэрээ Улсын хяналтын байгууллагаар хянагдаж байж сая хүчин төгөлдөр болно.

b) Азербайджан улсад ...

- Үл хөдлөх хөрөнгийн албан журмын даатгалтай улс орнууд цөөнгүй. Тэдгээрийн нэг нь Азербайджан улс юм. Үл хөдлөх хөрөнгийн албан журмын даатгалтай холбоотой асуудлыг тэнд Үл хөдлөх хөрөнгийн заавал даатгалын тухай хуулиар зохицуулдаг.
- Үл хөдлөх хөрөнгийн заавал даатгалын үр нөлөөгөөр Азербайджаны даатгалын сан үлэмж арвижсан. Зөвхөн энэ он (2014) -ы эхний 8 сарын хуримтлалын дүн $361 сая долларт хүрсэн нь 2013 мөн үеийнхээс 6.6 хувиар их байв. Азербайджаны Заавал Даатгалын Хорооноос гаргасан Үл хөдлөх хөрөнгийн заавал даатгалын хуулийн хэрэгжилтийн талаарх 2014 оны 8 сарын дүн мэдээнд, үл хөдлөх хөрөнгийн даатгалын шинээр байгуулсан гэрээний 80 хувь нь иргэдийн байр сууцны зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө, 0,3 хувь нь захиргааны зориулалттай байшин барилга, үлдсэн хувийг бусад төрлийн үл хөдлөх хөрөнгө эзэлдэгийг дурджээ.
- Азербайджанд, үл хөдлөх хөрөнгийн даатгалын хураамж бүх төрлийн эрдслийн хүрээнд дунджаар үнийн дүнгийн 0.1 хувь (үнийн дүнгийн мянганы нэг) орчимд хэлбэлздэг. Үл хөдлөх хөрөнгийн даатгалын хуулиндаа, тэнд, галын түймрийн аюул эрсдлийг учирч болох бусад эрдлээс салгаж тусад нь ангид авч үздэггүй, байж болох эрсдлүүдийн нэг үндсэн хэлбэр гэж үздэг, Азербайджан нь хэрэг дээрээ галын заавал даатгалтай улс юм.
- Азербайджан улсын галын аюулгүй байдлын тухай хуулийн III бүлгийн 23 дугаар зүйлд "... Азербайджан улсын нутаг дэвсгэрт бизнесийн үйл эрхэлж байгаа хуулийн этгээд бүхэн (гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хамаарна) өмчлөж, ашиглаж, эзэмшиж байгаа үл хөдлөх хөрөнгөө галын заавал даатгалд хамруулна" гэж заасан байна. Энд, галын заавал даатгалын асуудлыг Галын аюулгүй байдлын тухай хуулиар шийдсэн ба шийдэж болдог нь харагдаж байна.
- Азербайджан улсын Үл хөдлөх хөрөнгийн заавал даатгалын хуульд "хувь хүн хуулийн этгээдийн орон сууц, байр байшин, хүн амьдардаггүй байгууламж, төрийн өмчийн өмчийн байшин байгууламж заавал даатгалд хамрагдсан байна" гэж заажээ. Харин, заавал даатгалд хамрагдах ёстой төрийн өмчийн үл хөдлөх хөрөнгийн жагсаалтыг гүйцэтгэх засаглалын бүтцийн эрх бүхий байгууллагаас тогтооно. Азербайджаны хуульд үл хөдлөх хөрөнгийн заавал даатгалын үйлчлэх "заавал даатгалын тохиолдлууд" –ыг нэрлэн заасны нэгдүгээрт, "гал түймэр + аянга цахилгаан" –ыг дурдсан ба жагсаалтад нийт 9 багц тохиолдлыг оруулсан байна.

Бүс нутгийн ангилал, нэр	Заавал даатгалт хамрагдах үл хөдлөх хөрөнгийн доод үнэ **(AZN)**	Заавал даатгалын хураамж **(AZN)**	Тодруулга
▪ Баку хот	25.000	50	Азербайджан нь 9 сая хүнтэй, 86600 км^2 нутагтай. 1 хүнд ногдох ДНБ –ий хэмжээ (2011) нь 10300 ам. долл. Азербайджаны 1 манат ойролцоогоор 1 евро –ийн ханштай. (2014.11.04)
▪ Гянджа, Сумгаит, Нахчыван хотууд	20.000	40	
▪ Бусад суурин газар	15.000	30	

- Үл хөдлөх хөрөнгийн худалдах ба худалдан авах гэрээ байгуулах нэг нөхцөл нь “заавал даатгалын полистой байх” –ыг шаардана. Үүнийг, үл хөдлөх хөрөнгийн заавал даатгалын системийн хяналтын аргуудын нэг гэж үздэг. Үл хөдлөх хөрөнгийн даатгалын хэрэгжилтийн хангах үүднээс, Азербайджанд, гамшиг ослоос үл хөдлөх хөрөнгийн даатгалд хамрагдалгүй байж байгаад эрсдэлд орсон хүмүүст “улсаас туслахгүй” байх асуудал ордог. Энэ нь “эзэн хүн өөрийхөө өмчийг хамгаалахын төлөө санаа зовохгүй байхад төр засаг ч таны өмчийн төлөө санаа тавихгүй байх үндэс бүхий” гэсэн шахалтын агуулгатай байр суурь юм. Дурдсан арга хандлагуудаас харвал Азербайджаны үл хөдлөх хөрөнгийн албан журмын даатгалын механизм уян хатан, хүлээж азнасан, хатуу албадлагын механизм яаран ашигладаггүй нь харагдаж байна.
- Азербайджаны [үл хөдлөх хөрөнгийн] Заавал Даатгалын Хороо нь Иргэний хуульд заасан хуулийн этгээд үүдийн нэгдэл хэлбэрээр үйл ажиллагаагаа явуулдаг, үндсэн үүрэг нь үл хөдлөх хөрөнгийн хохиролд өртсөн даатгалтай иргэн байгууллага гуравдагч этгээдийн эрх ашгийг хамгаалах үүрэгтэй юм. Заавал даатгалын хороог 2011.12.16 –наас дагаж мөрдсөн Заавал даатгалын төрөл зүйлийн тухай хуулийн хэрэгжилтийн хүрээнд байгуулсан. Азербайджанд Заавал даатгалын хорооны гишүүн нэр бүхий 27 компани бий. Азербайджаны даатгалын системийн улсын хяналтын чиг үүргийн Сангийн яамны бүтцийн байгууллага хэрэгжүүлдэг.

c) Украйн улсад ...

Даатгалын, түүн дотроо заавал даатгалын харилцааны эрх зүйн зохицуулалт нь дан гагц даатгалын тухай хуулийн хүрээгээр хязгаарлагддаггүй. Даатгалын болон өмчийн харилцааны асуудал олон хуулийн уулзвар дээр оршино. Үүнийг тодруулах жишээ болгож, Төрийн ба нийтийн аж ахуйн өмчийг түрээсээр эзэмшүүлэх тухай Украйн Улсын хуулийн агуулгыг цухасхан авч үзье.

- Төрийн өмч, үл хөдлөх хөрөнгийг байгалийн гамшиг гал усны аюул эрсдэлээс хамгаалахын тулд тэдгээрийг заавал даатгалд хамруулах үзэл санаа Украйнд харьцангуй саяханаас буюу 2008 оны сүүлээр яригдаж, удалгүй хэрэгжиж эхэлсэн байдаг.
- Төрийн ба нийтийн аж ахуйн өмчийг түрээсээр эзэмшүүлэх тухай Украйн улсын хууль (2014.8.14 –ний өдрийн өөрчлөлтийг тусгасан) –ийн 10 дугаар зүйлд , төрийн өөрийн ба төрийн нийтийн өмчийг хувь хүн, хуулийн этгээдэд түрээслэх түрээсийн гэрээ байгуулахад дагах “гэрээний үндсэн 11 нөхцөл” –ийг нэрлэн зааж өгчээ. Тэрхүү жагсаалтад,
  - улсын өмчийг түрээслэж авсан тал уг өмчийг [заавал] даатгуулах;
  - улсын өмчийг түрээслэсэн үед тухайн өмчийг гал түймрийн аюулаас

хамгаалах чиглэлд түрээсийн гэрээний талуудын хүлээх үүрэг тодорхой туссан байх; гэж заажээ.

Мөн хуулийн 24 дүгээр зүйлд түрээслүүлсэн төрийн өмчийн “зуурдаар устах” (случайная гибель) эрсдлийг түрээслүүлэгч тал, харин, түрээсийн өмчийг цагт нь буцааж хүлээлгэн өгөөгүй бол тэр хугацаанд учирсан “устах эрсдэл” –ийг түрээслэгч тал хариуцана; гэжээ.

- Украйн улсын Даатгалын хуульд “заавал даатгал” –ын төрлийг заасан байдаг. Иргэний хариуцлагын Даатгалын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд дурдсан жагсаалтад, жишээ нь, аюулын зэрэг өндөртэй экологийн сүйрэл дагуулах боломж бүхий үйлдвэрлэл аж ахуй эрхлэгч субъектүүдийг “субъектийн иргэний хариуцлага” (гражданская ответственность субъекта) –ын даатгалд заавал хамруулна гэжээ. Энд, томоохон үйлдвэрийн газруудад гал түймэр гарах, осол аваар болоход дагалдах уршигийн тухай, тэдгээрийн нийгмийн өмнө хүлээх хариуцлагын асуудал хөндөгдөж байна.
- Нефть ба байгалийн хийн тухай Украйн улсын хуульд, үйлдвэрлэлийн явцад гарч болох өмчийн эрсдлийн заавал даатгалын тухай заалт орсон. Мөн, Украйны Бүтээгдэхүүн хуваах гэрээний тухай хуульд өмчийн эрсдлийн заавал даатгалыг хуульчилсан. Үйлдвэрлэлийн явцдаа хорт хаягдал гаргагч уурхай үйлдвэрийн газрууд “экспортлогчийн хариуцлагын заавал даатгал” –д хамрагддаг. Үл хөдлөх өмч хөрөнгийг нь гэхээсээ илүү уг өмчийг ашиглагч эзэмшигч хариуцагч субъетэд нь “нийгмийн хариуцлагын чанартай” тухайлсан нэр нэршилтэй заавал даатгалд хамрагдах үүрэг хүлээлгэхийг даатгалын нэг үр нөлөөтэй хэлбэрт тооцдог.
- Украйны сансар судлалын объектууд, түүний газар дээрх дэд бүтцийн байгууламжууд “сансрын объектын заавал даатгал” –д хамрагдана. Энэ төрлийн заавал даатгалд хамрагдах улсын объектийн жагсаалтыг Украйны үндэсний сансрын агентлагийн санал болгосоны дагуу засгийн газраас баталдаг. Ер нь, Украйнд, заавал даатгалын хамрах хүрээ нилээн өргөн. Галт зэвсэгтэй хүн, аялал жуулчлалын бизнес эрхлэгч, .. нохойтой айл хүртэл гуравдагч этгээдэд учруулж болзошгүй эрсдэлийнхээ төлөө “үүрэгжүүлсэн тухайн төрлийн заавал даатгал” –д хамрагддаг байна. Тэнд, өмчийг даатгах, өмчийн эзэн субъетийн хариуцлагыг нь даатгах арга хэлбэрүүдийн аль алиныг нь өргөн, олон тохиолдолд зэрэгцүүлэн хэрэглэнэ.
- Украйнд, өндөр хүчдэлийн шугам, цахилгаан түгээх дэд бүтцийн байгууламжууд өмчийнхөө хувьд “заавал даатгал” -тай байдаг. Ипотекийн зүйлс ч үүнд мөн хамаарна. Концессийн гэрээгээр шилжүүлсэн хөрөнгийг (гал усны болон бусад эрсдлээс) заавал даатгах хуулийн зохицуулалттай.

d) ОХУ –д ...

- ОХУ –ын Даатгалын [үйлчилгээний] зохион байгуулалтын тухай болон Иргэний кодекс (§927) -ийн аль алинд нь даатгуулах хэлбэр “сайн дурын, заавал” гэсэн 2 төрөлтэй; гэж заасан. Сайн дурын даатгал талуудын гэрээгээр баталгаажин хэрэгждэг. Сайн дурын гэрээний нөхцөлүүд нь хууль дүрэмд харшлах ёсгүй. Сайн дурын даатгалыг нийтлэг биш нөхцөлөөр ч байгуулж бас болно. Сайн дурын даатгалын олон асуудал санхүүгийн эрх зүйн хэм хэмжээгээр дам зохицуулагддаг.

Хуулийн дагуу хийгдэх даатгалыг тэнд “албан журмын даатгал” гэнэ. Албан журмын даатгалыг оросууд яриан хэлэндээ хялбаршуулан “объязаловка” буюу “заавал даатгал” гэх нь элбэг. “Заавал даатгал” хэллэгийг манайд ч хэрэглэх тохиолдлууд гарсаар байна.

ОХУ –ын Даатгалын хяналтын хяналтын газар нь Сангийн яамандаа харъяатай. Даатгалын салбарт гардаг гэмт хэргийн ял шийтгэлийг ОХУ –ын Эрүүгийн хуулийн 21 дүгээр бүлгийн багц заалтаар тодорхойлогдсон.

ОХУ –д заавал даатгал нь дотроо 2 үндсэн төрөлтэй. Үүнд:

- o даатгуулагчид учирсан хохирлыг улсын төсвөөс барагдуулдаг “улсын заавал даатгал”,
- o даатгуулагчдын өөрсдийнх нь дундаасаа бүрдүүлсэн санг ашиглан тэдэнд учирсан хохирлыг барагдуулдаг байх заавал даатгал;

– Даатгалын үйлчилгээний зохион байгуулалтын тухай ОХУ –ын хууль (1992) –ийн 4 дүгээр хэсгийн 3 дахь зүйлд Заавал даатгалын тодорхой хэлбэр төрлийг нэрлэж заасан. ОХУ –ын улсын, улсын заавал даатгалын төрлүүд дэх “иргэн субъектийн өмчийн сонирхолыг хамгаалсан хэлбэрүүд” олон хуулийн агуулгын хүрээгээр тодорхойлогдоно. Жишээ нь,
  - o Хувь хүний банкны хадгаламжийн [заавал] даатгалын тухай хууль;
  - o Байрны захиалгад хамрагдах замаар олон айлын орон сууц бариулж байгаа хувь нийлүүлэгч нарт учирч болох [үл хөдлөх хөрөнгийн] эрсдлийг хамгаалах даатгал; (Барилгын ажил гүйцэтгэгч компанийн хамрагдах энэхүү улсын заавал даатгал, тусдаа бүр бие даасан хуультай байдаг)[250]гэх мэт.

– ОХУ –д, иргэдийн үл хөдлөх хөрөнгийн даатгал өмчлөгчийн өөрийнх нь шийдэх сайн дурын асуудал байдаг. Орост энэ тал дээр одоо болтол заавал даатгалын механизм нэвтрээгүй, нэвтрүүлээгүй нь бодит ба хийсвэр (абстракт) олон шалтгаантай юм. Үүнийг жишээ нь,
  - o даатгалын байгууллагуудад итгэх иргэдийн итгэл сул;
  - o “жолоочийн” хариуцлагын албан журмын даатгалын хэрэгжилтийн өнөөгийн байдал туршлага “заавал даатгал” –ын механизмын нэр хүндийг нийт хэрэглэгчийн дунд өсгөж төдийлэн чадаагүй;
  - o нийгэм нь “даатгалын залилан” ихтэй;
  - o даатгалын тохиолдол үүсэхэд зохих нөхвөрийг даатгалын компаниас тоо ёсоор төвөггүй гаргуулж “олж авах” магадлал өндөр биш байдагтай холбож тайлбарлах нь бий.
– ОХУ –д иргэдийн болон төрийн байгууллагын үл хөдлөх хөрөнгийн заавал даатгалын асуудалд хүлээцтэй болгоомжтой ханддаг. Үүнийг нотлох жишээнээс дурдвал,
  a. ОХУ –д төрийн нийтийн өмчийг улсын заавал даатгалд хамруулж болдог ч, Москва хотын засаг захиргаанаас нийтийн өмчийн орон сууцны бус зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө, барилга байгууламжийг улсын заавал даатгалд хамруулах явдлыг 2016 он дуустал түр зогсоох шийдвэр гаргасан байна. Хотын мэр ийм шийдвэрт гарын үсэг зурах болсон үндэслэлээ “төсвийн мөнгөний зарцуулалтын үр ашгийг нэмэгдүүлэх зорилготой” гэж тайлбарлажээ.
  b. ОХУ –ын Онцгой байдлын яам гал түймрийн эсрэг үр дүнтэй тэмцэх бодлогын шинэчлэлийн хүрээнд галын хамтын заавал даатгалын механизм бий болгох эрх зүйн үндэсийг тавих чиглэлд ажиллаж байна. Тус яамнаас Галын хамтын заавал даатгалын тухай хуулийн төсөл боловсруулах (10 сая рублийн) тендерийг 2011.4.27 –ноос 1.5 жилийн хугацаатай зарлаж, асуудлын эрх зүйн зохицуулалтын шинэ арга

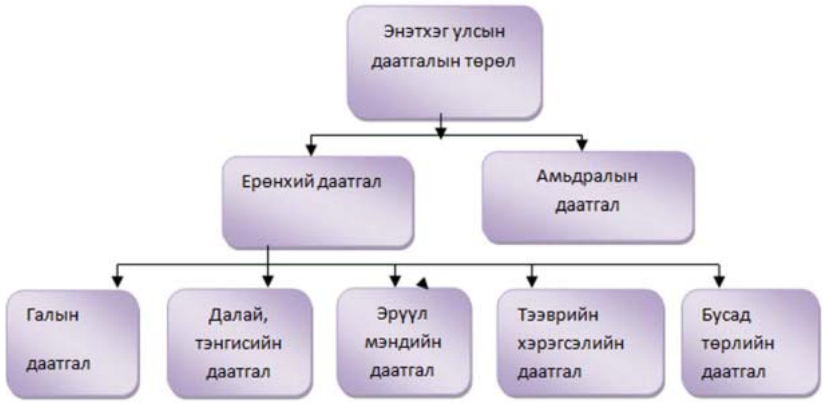
[250]Федеральный закон от 30.12.2004 N 214-ФЗ «Об участии в долевом строительстве многоквартирных домов и иных объектов недвижимости».

хандлагыг эрэлхийлж байв. Онцгой байдлын яамны энэ санаачлага, хуулийн төслийг засгийн газрын холбогдох бусад яам газар дэмжихгүй байгаа бөгөөд Эдийн засгийн хөгжлийн яам нь эсрэг саналтай явж ирсэн нь анхаарал татдаг.

c. Оросын Холбооны Улсад, эрх зүйн холбогдох зохицуулалт нь хийгдэж гэмээнэ, галын заавал даатгалд хамрагдах боломжтой нийт 63 сая үл хөдлөх хөрөнгө (объект) байгаагийн 31 сая нь иргэдийн орон сууцны байшин байна. Эндээс, улсын заавал даатгалын санд жилд төвлөрөх үүсвэрийг тооцох боломжтой бөгөөд үүнийг Онцгой байдлын яамнаас гаргасан байна. Орост, улсын хэмжээнд гал түймрийн улмаас учирдаг нийт хохирлын жилийн дундаж хэмжээ 7 тэрбум ам. долл. –т хүрдэг.

e) Энэтхэг улсад ...

Галын даатгал нь Энэтхэгт ерөнхий даатгалын үндсэн төрөл хэлбэрийн нэг байдаг бөгөөд холбогдох хууль тогтоомждоо галын ослын даатгалд заавал хамрагдах иргэн байгууллага хуулийн этгээдийн хүрээг тодорхойлсон. Энд зөвхөн үл хөдлөх хөрөнгийн даатгалын төдийгүй, өмчийн эзэн, эзэмшигчийн хариуцлагын даатгалын асуудлыг давхар хөндөж зохицуулжээ.

Тэдгээрт,

- Байшин, барилга, агуулах эзэмшигчид;
- Дэлгүүрийн эзэд, компани;
- Боловсролын ба эрдэм шинжилгээний байгууллагууд;
- Зочид буудал, дотуур байрны, эмнэлэг, эсхүл үйлчилгээ эрхлэгчид;
- Томоохон үйлдвэрийн газрууд;
- Түрээслэгч, түрээслүүлэгч, банк, санхүүгийн байгууллагууд;
- Барьцаалагч ба барьцаагаар зээлдүүлэгчид;
- Итгэмжлэгч этгээд, буяны байгууллагууд;
- Тээвэрлэгчид (C & F ангилал);

Энэтхэгийн Галын даатгалын зөвлөх хороо нь албан ёсны ёсны эрх бүхий байгууллага бөгөөд Галын даатгал, үнэлгээ, үнэ тарифын асуудлыг хариуцдаг, 2001 оны III сард байгуулагджээ.

f) Бусад улс оронд ...

Галын заавал даатгалын асуудлыг улс орнууд нэг хэв загвараар шийддэггүй. Гадаадын туршлага, олон улсын туршлага гэх ухагдахуун энд их төлөв тухайлсан нэг-хоёр, эсхүл нэг хэсэгхэн орны арга механизмыг ярьсан нийтлэг биш өгүүлэмжтэй байдгийг тэмдэглэх нь зөв болов уу. Олон улсын практикт улсын ба хувийн өмчийн үл хөдлөх хөрөнгийг байгалийн гамшигт эрсдэх явдлыг заавал даатгалын арга механизмаар шийдэх нь бий ч түгээмэл биш юм.

- Францад, жишээлбэл, “галын заавал даатгал” гэсэн ойлголт үгүй. Гэхдээ, тэндэхийн иргэн банкнаас зээл авч гэмээнэ, эхлээд 2 үйлдлийн заавал хийсэн байх шаардлагатай болдог. Нэгд, зээлдэгч этгээд “амьдралын даатгал” –тай, хоёрт, “үл хөдлөх хөрөнгийн даатгал” -тай байх ёстой. Үл хөдлөх хөрөнгөө даатгуулахын тулд тэр хүн галын байцаагчийг гэртээ буюу объект дээрээ урьж галын эрсдлийн үнэлгээ хийлгэж, тэр үнэлгээ дүгнэлт нь түүгээрээ даатгалын компанид очно, улмаар даатгагдана. “Заавал” гэсэн тодотголгүй хирнээ заавал хийгдэх болдог францын энэ механизм үл хөдлөх хөрөнгийн түрээсийн асуудалд ч хамаарна. Энэ даатгалын системийн мөн чанар нь «хариуцлагын даатгал + үл хөдлөх хөрөнгийн даатгал + уг үл хөдлөх хөрөнгийн дотор агуулагдсан эд зүйлс» –ийг бүхэлд нь багтаасан шинжтэй байна.
- АНУ –д үл хөдлөх хөрөнгийн аливаа даатгал [заавал биш] сайн дурынх байна. Америкийн даатгалын индустрийн хөгжлийг дэлхийд үлгэрлэх жишиг бүхий гэж үздэг. Тэнд, хэн ч юуг ч ямар ч нөхцлөөр даатгуулах боломжтой, улсын даатгал гэсэн ойлголт үгүй. Даатгалын хуримтлалын нийт сан нь 2000 тэрбум долл. –р хэмжигдэнэ, төлөх чадамж өндөртэй. Жишээлсэн тохиолдол болгож өгүүлэхэд, 2001.9.11 –ний өдрийн террорист халдлагад өртсөн “хоёр өндөрийн” хохирчдын нөхөн төлбөрийг барагдуулсан хөрөнгийн дүн 29 тэрбум долл. болж байв.
  Америкийн үйлдвэрлэл үйлчилгээний том фирмүүдийн хөрөнгийн даатгалаас жилд дунджаар 8 тэрбум долл. –ын хуримтлал үүсгэдэг. Даатгалын зарим том компани нь дэлхийн 130 гаран оронд өөрийн салбартай байх жишээний. Америкийн даатгалын компаниудад монополийн эсрэг хууль тогтоомж үйлчилдэггүй.
- Англиийн заавал даатгалын нэр төрлийн жагсаалтад их төлөв “хариуцлагын заавал даатгал” –ууд зонхилох бөгөөд даатгалын компанийн “даатгалын брокеийн хариуцлагыг албан журмаар заавал даатгасан байх” зохицуулалттай. Англиийн даатгалын компаниудын зарим нь “шөнийн клуб, рестораны” гэх мэт өмчийн тодорхой чиглэлийг сонгож “дагнах мэргэших байдалтайгаар” үйл ажиллагаагаа явуулдаг.
- Австралид галын ослын даатгал, тээврийн хэрэгслийн даатгал, орон гэрийн даатгал цугтаа нэг багц болж явдаг. Австралид галын алба нь хуулийн дагуу жил бүр улсын төсөвт хувь нэмрээ оруулах үүрэгтэй. Австралийн галын ослын даатгал нь зөвхөн эд хөрөнгийг даатгалд хамруулахаар хязгаарлагдахгүй, сэргээн босголт хийх засварлах үйл ажиллагааны зардлыг нөхөх чиг зорилготой.

* * *

Даатгалын зах зээлийн хөгжил өөрийн үнэлгээ хэмжүүртэй. Даатгалын зах зээл сайн хөгжөөгүй улс нийгэмд даатгалын улсын хяналтын механизм зүгшрээгүй байх нь түгээмэл. Даатгалын улсын хяналтын механизм зохих ёсоор төлөвшиж бүрдээгүй үед төрийн өөрийн ба төрийн нийтийн өмчийн үл хөдлөх хөрөнгийн (элдэв эрсдлийн, галын гэх мэт) заавал даатгалыг хуульчлах нь болгоомжлол тооцоо, бодит үндэслэл шаардсан бодлогын ярвигтай асуудлын нэг юм.

* * *

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- Галаас хамгаалах татвар. http://de.wikipedia.org/wiki/Feuerschutzsteuer
- Галын даатгал. http://de.wikipedia.org/wiki/Feuerversicherung
- Даатгалын тухай хууль 1973 (СТН). www.insuranceinstituteofindia.com/. 2011.11.23-нд татаж авсан.
- www.iloveindia.com/real-estate/home-insurance/fire-insurance.html
- www.business.gov.in
- www.axa.com/en/group/axaworld/asia-pacific/australia/#act1
- http://en.wikipedia.org/wiki/Insurance_in_Australia
- www.uac.org.au
- http://nslegislature.ca/legc/statutes/firesafe.htm
- http://assembly.nl.ca/Legislation/sr/statutes/f10.htm
- www.tbs-sct.gc.ca/pol/doc-eng.aspx?id=17316&section=text
- www.global.law
- www.vaud.ch
- www.insurancecouncil.com.au